

ТВОРЧІ ЗАДУМИ М. О. ЧМИХОВА

Все це дозволить розробити програму виживання під час майбутнього ймовірного глобального катаклізму...

М. О. Чмихов

Задуми, плани, проекти... Їх було досить багато у Миколи Олександровича Чмихова. Лише деякі залишились у документації кафедри культурології та археології НаУКМА, листах чи пам'яті колег... Але нині вважаємо за необхідне згадати про проекти Міжнародного Центру індоєвропейських досліджень і наукової теми "Кореляція глобальних змін у суспільстві та природі у голоцені", над якими М. О. Чмихов працював наприкінці 1993 р. та на початку 1994 р.

Міжнародний Центр індоєвропейських досліджень, на думку М. О. Чмихова, може охопити різні тенденції і закономірності людської культури та її еволюції на прикладі конкретного об'єкта досліджень: розвитку індоєвропейських груп та їхніх взаємин з навколишнім середовищем (як з природним, так і з представниками інших етносів).

У світовій науці індоєвропейські дослідження традиційно охоплюють ранню (до епохи раннього заліза) пору розвитку індоєвропейських народів. Це зумовлено тим, що протягом епохи бронзи індоєвропейська спільність остаточно розпалася, і з початку епохи раннього заліза існували спільності, що є прашурами вже

сучасних народів (у тому числі й слов'янська, германська, грецька, індійська тощо). Як виняток, індоєвропейські дослідження торкаються й часу епохи раннього заліза, що закінчилася з початком середньовіччя. Таке продовження історії індоєвропейської культури, очевидно, виправдане для тих країн, територія яких стала повністю індоєвропейською саме в епоху раннього заліза. Але й щодо епохи раннього заліза, і щодо сучасної (післяантичної) епохи індоєвропейські дослідження присвячують рисам, які є спільною загально- (або майже) європейською традицією. Аналіз інших рис культури індоєвропейських народів виходить за межі індоєвропейських досліджень, а тому вони розглядаються й повинні розглядатися іншими науковими програмами чи центрами.

У цілому індоєвропейські дослідження присвячені походженню індоєвропейців, формуванню та розпаду індоєвропейської спільності, індоєвропеїзації окремих територій світу, спільним рисам і традиціям у культурі індоєвропейських народів, взаєминам між давніми індоєвропейськими групами, між давньоіндоєвропейськими групами та їхніми сусідами.

Надзвичайно важливим для світової цивілізації є загальноіндоєвропейський період культури України. Ймовірно, з самого початку появи перших індоєвропейських груп, з протонеоліту, Південь України (до широти порогів Дніпра) разом з Подунав'ям та Малою Азією являв собою найдавнішу прабатьківщину індоєвропейців. Повна індоєвропеїзація України завершилася до початку середнього періоду епохи раннього заліза, який часто називають скіфським періодом (до VII ст. до н. е.). Таким чином, індоєвропейські дослідження культури України можна завершувати часом давніх скіфів.

Індоєвропейські дослідження можливі лише з використанням досягнень різних наук. Вони базуються, передусім, на матеріалах археології, бо саме ця наука дає найбільше у вивченні культури дописемної доби. Разом з тим індоєвропейської доби сягають деякі священні книги (наприклад, найдавніші з Вед), численні міфи. Про представників давньоіндоєвропейської спільності розповідають і деякі писемні джерела того часу, зокрема близькосхідні. Таким чином, науки, що досліджують світогляд давніх індоєвропейців (наприклад, релігієзнавство й філософія) та давню історію, мають безпосереднє відношення до індоєвропейської проблеми.

Культура давніх індоєвропейців лишила глибокі традиції в культурі сучасних індоєвропейських народів. Це спільне (загальноіндоєвропейське) допомагають виявити, насамперед, етнологія, фольклористика, лінгвістика. Зображувальні версії міфів та їхні традиції фіксує історія мистецтва, традиції міфотворення та міфологізації дійсності — література.

Культура індоєвропейців формувалась значною мірою як культура їхнього господарства, а відтак не може бути дослідження індоєвропей-

ців без палеоекономіки та пов'язаних з цим палеоботаніки та палеозоології.

Індоевропейці виникли у певному природно-кліматичному середовищі, змінювали його, мігрували на інші території з іншою екологією. На індоевропейських територіях кожна культурно-історична епоха була водночас кліматичною. Явища, пов'язані із взаєминами давніх індоевропейців з природним оточенням допоможуть дослідити кліматологія, геологія, гідрогеологія тощо.

Синхронізація культурно-історичних та природно-кліматичних епох, пошук причин глобальних змін на зламах епох та їх періодів показує, що ці глобальні зміни було зумовлено позаземними (космічними) впливами на розвиток Землі, які фіксуються у вигляді ритмів (циклів) життя Всесвіту. Дослідження цих циклів неможливе без астрономії.

Важливими рисами етносу вважають певний антропологічний тип, генотип та психіку, Отже, в індоевропейських дослідженнях необхідна участь антропологів, генетиків та етнопсихологів.

Індоевропейські дослідження актуальні, на думку М. О. Чмихова, не лише тому, що дозволяють виявити величезну кількість найважливіших закономірностей культуро- та етногенезу, пов'язаних з нашими пращурами, а й тому, що сьогодні є часом переходу від сучасної до наступної епохи, часом закінчення кількох багатоепохальних циклів розвитку природи й людства, а також часом закономірних кризових явищ і змін, що охоплюють людство та екологію. Розуміння сучасної ситуації неможливе без застосування вже відомих на прикладі кількох тисячоліть існування давніх суспільств. Оскільки кризи подібного роду пов'язані з розпадом не лише старих та утворенням нових економічних та соціальних, а й політичних структур, результати індоевропейських досліджень будуть корисні й сучасним політологам.

Індоевропейські дослідження мають в Україні давні традиції. Серед найвідоміших дослідників індоевропейської культури можна назвати М. Драгоманова, К. Сосенка, В. Даниленка. Висновки останнього стали основою багатьох сучасних концепцій в індоевропейських дослідженнях. Саме тому М. О. Чмихов вважав за доцільне Міжнародну конференцію, присвячену культурі давніх індоевропейців та їхнім традиціям, присвятити пам'яті В. Даниленка і проводити кожні 2—3 роки як "Міжнародні індоевропейські Даниленківські читання".

Готуючи проект наукової теми "Кореляція глобальних змін у суспільстві та природі у голоцені", М. О. Чмихов наголошував, що його метою є спроба кореляції історичних та кліматичних епох голоцену, вивчення змін у суспільстві, природі та особливостей астрономічної ситуації у Сонячній системі на зламах епох, а також визначення основних причин, внаслідок яких на зламах епох соціальні та екологічні катаклізми співпадають. Результати, що можуть бути отримані для зламів попередніх епох, дозволяють моделювати ймовірну ситуацію у суспільстві та

природі на зламі сучасної та наступної епох у кінці ХХ — на початку ХХІ ст. Виконання теми, на думку М. О. Чмихова, дасть можливість:

- отримання нової концепції взаємин суспільства та середовища;
- визначення космічних факторів, що зумовлюють глобальні зміни в культурі людства та часу кульмінації майбутнього ймовірного глобального катаклізму;
- конкретизації проявів багатьох уже відомих закономірностей розвитку культури;
- підтвердження необхідності серйозних змін у господарстві, політиці тощо у зв'язку з наближенням нової епохи.

А ще у 1994 р. М. О. Чмихов планував підготувати до друку навчальні посібники "Давня культура Близького Сходу", "Дослідження курганних пам'яток", перевидати навчальний посібник "Археологія та стародавня історія України", перевидати "Истоки язычества Руси" українською мовою під назвою "Україна-Русь від яйця-райця до ідеї Спасителя" і, ймовірно, багато іншого.

Навіть перший випуск "Культурологічних студій" як збірника наукових праць кафедри культурології та археології НаУКМА мав вийти з друку в тому ж 1994 р. Але вийшов у 1996 р. і був присвячений світлій пам'яті видатного українського вченого, археолога і культуролога, доктора історичних наук, професора, засновника кафедри культурології та археології Національного університету "Києво-Могилянська академія" Миколи Олександровича Чмихова.

Чи не настав час задуматись і над проектами?

О. В. БОНДАРЕЦЬ